

Ocene in poročila o publikaacijah in razstavah

Miha Preinfalk, Matjaž Bizjak: Turjaška knjiga listin I. Listine zasebnih arhivov kranjske grofovske in knežje linije Turjaških (Auerspergov) 1 (1218–1400). Thesaurus memoriae, fontes 6. Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Ljubljana 2008, 447 strani

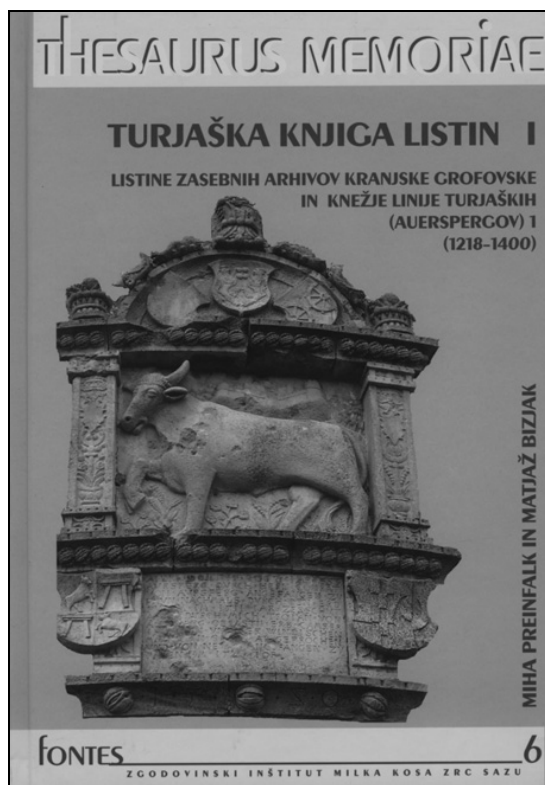
V drugi polovici leta 2008 je Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU izdal publikacijo, zelo pomembno predvsem za slovensko, pa tudi za tuje zgodovinarje. Plemiška rodbina Auerspergi (Turjaški) je bila ena pomembnejših plemiških rodbin na Slovenskem, kot takšna je v zadnjem času pritegnila predvsem enega izmed obeh avtorjev (M. Preinfalka), ki je objavil že monografijo o Auerspergih. Ko jo je pripravljaval, se je srečal tudi z vprašanjem izgubljenega arhiva Turjaških. V vojni vihri druge svetovne vojne je namreč veliko takšnih in drugačnih kulturnih spomenikov izginilo, bilo uničenih, požganih, skritih ... Dolgo časa je omenjeni arhiv veljal za pogrešanega in kot takšen vzbujal še več pozornosti, kot bi jo sicer.

Turjaški arhiv je bil do leta 1942 spravljen na gradu Turjak, od tam pa so ga še pravočasno umaknili na varno in ga s tem ohranili. Lokacija skrivališča ni bila znana vse do sedaj, čeprav je bilo mogoče domnevati, da je zunaj slovenskega prostora. Ko je M. Preinfalk pripravljaval monografijo o Auerspergih, je v svojo raziskavo želel pritegniti čim več ohranjenega gradiva. Največ naj bi ga seveda bilo v arhivu Auerspergov, ki pa ga je bilo potrebno šele odkriti. Avtor je navezal stike z danes živečimi Auerspergi in naključje je hotelo, da se je obrnil na Leopolda, torej prav na tistega Auersperga, ki je danes varuh arhiva na avstrijskem Koroškem. Arhiv Turjaških je namreč prek Italije svojo končno postajo dobil prav tam. Del arhiva pa so že leta 1905 z gradu Turjak prestavili na Dunaj, kjer je še danes.

Na začetku 20. stoletja je arhiv razmeroma natančno popisal Franc Komatar; v 30. letih 20. stoletja pa se je z njim ukvarjal tudi Milko Kos. F. Komatar je med letoma 1905 in 1910 arhiv zelo temeljito obdelal, predvsem listinski del. Izpod njegovega peresa so nastali regesti (Das Schlossarchiv in Auersperg), ki so predvsem v letih, ko je arhiv veljal za izgubljenega, predstavljali glavni vir informacij. Zaradi pomembne vloge in položaja rodbine Auersperg v slovenski zgodovini je arhiv ves čas svojega obstoja zbuval zanimanje poznavalcev. Avtorja v zanimivem in izčrp-

nem uvodu predstavita "itinerarij" in historiat arhiva in raziskovalcev, ki so se v njem mudili ter ga preučevali. Tematika, ki je že sama po sebi zanimiva, je predstavljena na atraktiven način; privlačen epilog pa gotovo doživi s tem, da pojasni v skrivnost zavito usodo za slovensko zgodovino zelo pomembnega arhiva, ki ne samo še obstaja, temveč je tudi dostopen. Ker je na novo odkrito gradivo neprecenljive vrednosti za preučevanje srednjeveške (tudi noveveške) zgodovine, sta se avtorja odločila za edicijo dela gradiva. Prednost pri objavi so dobile listine, ki sta jih avtorja pričujočega dela pripravila za objavo po najstrožjih kriterijih stroke.

V naslednjem poglavju, ki sicer obsega samo eno stran (v slovenskem in nemškem jeziku, saj slovenskemu besedilu vedno sledi tudi nemški prevod), avtorja pojasnita edicijska načela, ki sta se jih pri pripravi publikacije držala. Opisana načela so v stroki sicer uveljavljena, vendar na ta način omogočita lažjo orientacijo in uporabo objavljenega gradiva vsem, tudi laičnim, uporabnikom.

Avtorja sta si za svoj cilj zastavila čim boljše rekonstrukcijo celotnega turjaškega fonda listin, vsaj do leta 1500. Pri tem sta si morala pomagati tudi z drugimi arhivi, kamor so zašli posamezni primerki listin ter s prepisi in izvlečki nekaterih izgubljenih listin. Celotni korpus srednjeveških listin obsega okoli 570 kosov. Zaradi obsega sta avtorja gradivo razdelila na dva dela. Prvi del, torej knjiga, o kateri govorimo, zajema listine do leta 1400. V ta čas sodi 277 listin, od teh je 209 originalov; 200 je pergamentnih, 9 papirnatih. 49 listin je ohranjenih v prepisih, preostale so izgubljene, vendar zanje vemo iz izvlečkov, kar predstavlja posebno problematiko, na katero avtorja upravičeno opozarjata. M. Preinfalku in M. Bizjaku je potrebno čestitati za smeli poskus rekonstrukcije celotnega fonda listin iz arhiva Turjaških, ki sta se ga lotila v obliki kritičnega pretresa vseh razpoložljivih virov.

Osrednji del knjige je namenjen 277 listinam (iz obdobja od leta 1218 do leta 1400), ki so predstavljene na že uveljavljen način; kratki vsebini sledijo datacija, prepis in na koncu še opombe, npr. o poškodovanih žigih in podobnem. Imensko kazalo prinaša zelo koristen in uporaben pripomoček, namreč zbirko vseh imen, tako osebnih kakor tudi zemljepisnih, ki so v objavljenih listinah. Nekoliko moteče je morda dejstvo, na katero sta opozorila že avtorja sama, da kazalo ne zajema imen na pečatih. Če je pečat sestavni del listine, potem bi bilo v registru imen primerno upoštevati tudi imena na pečatih. Če niso upoštevana, pa bi si bralec zaslužil vsaj utemeljeno argumentacijo nasprotnega stališča. Če ta sploh obstaja.

Kot priloga so osrednjemu delu publikacije dodane fotografije pečatov, ki so razvrščene vsebinsko, znotraj posameznih sklopov pa kronološko. Kvalitetne fotografije publikaciji dodajo posebno težo.

Ponovno odkritje "izgubljenega" arhiva Turjaških že samo po sebi predstavlja odlično izhodišče za raziskovanje ene pomembnejših plemiških rodbin na Slovenskem in širšega konteksta. Znano sliko bo tako mogoče dopolniti, popraviti, morda kje celo postaviti na novo. Sem gotovo sodi tudi pričujoča publikacija, ki na eni strani predstavlja pomemben mejnik pri izdajanju listinskega gradiva, na drugi pa se kaže kot ključni impulz predvsem za slovensko medievalistično stroko. Turjaška knjiga listin I dokazuje, da je čezmejno sodelovanje mogoče. Še več kot to: lahko je izjemno uspešno. Od ponovnega odkritja arhiva do izdaje prvega dela turjaških listin je namreč preteklo le malo časa.

Julijana Visočnik

Meta Matijević, Novomeške hiše in ljudje s poudarkom na obdobju od srede 18. do srede 19. stoletja, (Gradivo in razprave, 31). Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2007, 364 strani

Novo mesto je bogatejše za novo monografijo in čeprav je v zadnjih letih že izšlo nekaj reprezentativnih knjig o njem, vsaka osvetljuje delček življenja v kraju, ki ga je 7. 4. 1365 s privilegijsko listino ustanovil Rudolf IV. Tokratni kamenček v mozaiku življenja Novega mesta je dodala Meta Matijević, vodja enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Novem mestu, ki vsekakor velja za eno najboljših poznavalk starejšega arhivskega gradiva za Novo mesto in Dolenjsko. Kot vsa dela z zgodovinsko tematiko je tudi to plod in krona večletnega dela. Zanj je avtorica prejela tudi stanovsko Aškerčevo priznanje. Ob podelitvi je skromno povedala, da se je ob delu spraševala, ali ima njeno delo kak namen, pa tudi, ali bo med uporabniki sploh imelo kak odziv. Arhivska stroka je s tem pomirila njene skrbi, ki so bile še toliko večje, ker v sedanjih novomeških mestnih strukturah ni bilo nobenega posluha za sofinanciranje knjige, s kakršno se ne morejo postaviti niti nekateri drugi kraji, ki med ljudmi veljajo za pomembnejše od Novega mesta.

Priznati je treba, da se ji knjige, ki jo je napisala, ni treba sramovati. Uporabna je za velik krog uporabnikov, tako strokovnjakov vseh mogočih ved, kot tudi laikov, ki bi v njej iskali le povezave z današnjim stanjem ali pa bodo knjigo z veseljem pregledali, ker so v Novem mestu doma in ga imajo preprosto radi.

